Læreplan i samisk som førstespråk

Gjelder fra 01.08.2009

Gjelder til 31.07.2013

utgått

Formål

Samene er ett folk selv om de bor i forskjellige land, og språket forener samene på tvers av riksgrensene. Det samiske språket er en viktig kulturbærer og inneholder felles verdier, erfaringer og kunnskaper. Samisk er et offisielt språk i Norge, Sverige og Finland og det er et mål at samisk språk skal bevares og videreutvikles for kommende generasjoner. Samtidig er samisk et minoritetsspråk i Norge, Sverige, Finland og Russland og språksituasjonen og vilkårene for samisk språk er ikke lik i de ulike områdene i Sápmi/Sábme/Saepmie. I noen samiske samfunn er samisk majoritetsspråket, mens i andre samiske samfunn er samisk et minoritetsspråk.

Opplæring i samisk språk skal bidra til at barn og unge kan innlemmes i samisk kultur og samfunnsliv, der kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling blir sentrale elementer i opplæringen. En opplæring som fremmer positive holdninger til det samiske språket, og som tar hensyn til det språk- og kulturmangfoldet som elevene erfarer, vil kunne gi elevene en flerspråklig og flerkulturell kompetanse og språklig selvtillit som grunnlag for aktiv samfunnsdeltakelse og livslang læring. Gode kunnskaper i samisk språk gir valgmuligheter når det gjelder utdanning og arbeid.

Faget samisk som førstespråk skal sammen med faget norsk legge grunnlaget for utvikling av elevenes tospråklighet, og bidra til at den enkelte elev får kunnskaper, motivasjon og trygghet til å bevare, styrke og utvikle språket både muntlig og skriftlig. Gjennom å ivareta sentrale verdier i samisk kultur kan faget også gi retning til hvordan samiske verdier kan tilpasses og videreutvikles til nye situasjoner og til en tid i stadig forandring. Kunnskap om andre urfolk og kulturer kan bidra til økt forståelse og respekt for andre, men også til bedre å forstå egen kultur.

Elevene skal gis anledning til å erfare, skape, arbeide kreativt og utvikle sine estetiske sider gjennom aktivt bruk av språket. Faget skal utvikle den enkelte elevs språk- og tekstkompetanse ut fra elevens evner og forutsetninger og stimulere til utvikling av gode læringsstrategier og evne til kritisk tenkning. I tillegg skal faget motivere til utvikling av lese- og skrivelyst og gode lese- og skrivevaner. Gjennom møte med samisk litteratur og ulike samiske språk og dialekter vil elevene kunne utvide sin forståelse for det språklige og kulturelle mangfoldet i samiske samfunn.

For at elevene skal kunne utvikle sin samiske språkkompetanse på best mulig måte, er det viktig at elevene kan bruke forskjellige språklige arenaer. Faget samisk som førstespråk kan også være et redskapsfag til andre fag. Fagene samisk og norsk har mange felleselementer, og det er derfor viktig med et nært samarbeid mellom disse to fagene.

Utgått

Hovedområder

Faget er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål innenfor. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Faget er et fellesfag for alle utdanningsprogrammene i videregående opplæring. Opplæringen skal derfor gjøres mest mulig relevant for elevene ved å tilpasses de ulike utdanningsprogrammene.

Samisk som førstespråk har kompetansemål etter 2., 4., 7. og 10 årstrinn i grunnskolen og i videregående skole etter Vg 1, Vg 2 og Vg3 i studieforberedende utdanningsprogram.

På yrkesfaglige utdanningsprogram vil summen av timene i samisk på Vg1 og Vg2 være mindre enn på Vg1 studieforberedende utdanningsprogram. Kompetansemål merket med stjerne* på Vg1 vil ikke gjelde for elever på yrkesfaglige utdanningsprogram.

Oversikt over hovedområder:

Årstrinn	**Hovedområder**			
1. - 10. Vg1 – Vg3	Muntlig kommunikasjon	Skriftlig kommunikasjon	Tradisjonell kunnskap	Språket i bruk

Muntlig kommunikasjon

I hovedområdet *muntlig kommunikasjon* står det å kunne lytte og tale sentralt. Å snakke samisk betyr å kommunisere muntlig i aktiv deltakelse på mange og forskjellige arenaer. Dette utvikles gjennom lek, opplevelse, læring, fremførelse og samhandling med andre. Når man tar i bruk nye og forskjellige medier, øker det språklige repertoaret på tvers av fag og emner. I dette hovedområdet inngår også utvikling av kompetanse i tolking.

Skriftlig kommunikasjon

I hovedområdet *skriftlig kommunikasjon* er lesing og skriving i fokus og det dreier seg om å forstå andres tekster og skriftlig kunne kommunisere med andre. Lesing og skriving er parallelle prosesser i den enkeltes læringsforløp. Språkferdigheter og tekstforståelse utvikles gjennom lytting, lesing og skriving, og litteratur er en naturlig del av dette. Hovedområdet omfatter arbeid med forskjellige tekster, skriftlige, billed- og lydtekster. Det dreier seg om opplevelse, kritisk evaluering, tekstanalyse og forming av egen tekst. Litteratur gir felles opplevelser som man kan snakke om og granske, og samtidig få informasjon om språk og kulturer.

Utgått

Tradisjonell kunnskap

I hovedområdet *tradisjonell kunnskap* legges det vekt på å utvikle språket knyttet til tradisjonell bruk av begreper og uttrykksmåter. Overføring av tradisjonell kunnskap fra generasjon til generasjon er sentralt. Den samiske fortellertradisjonen, joik, sanger og salmer, diiddat/dijda[1] og ordspråk er en del av den tradisjonelle kunnskapen. Hovedområdet omfatter også hvilke funksjoner verdier som slektstilhørighet, birgejupmi/bierggim/bïerkenidh[2] og læring gjennom aktiv deltakelse har hatt og har, og hvordan disse tilpasses og videreutvikles.

[1] Diidat/dijda – folketro (tradisjoner, skikker, leveregler) om hvordan håndtere ulike situasjoner og fenomener i dagliglivet

[2] Birgejupmi/bierggim/bïerkenidh - det å klare seg, berge seg med, mestre

Språket i bruk

I hovedområdet *språket i bruk* dreier det seg om å få kjennskap til hvordan språk fungerer mennesker imellom. Her inngår kunnskap om de samiske språkenes historie, form og struktur. Språkkunnskapen utvikles ved bruk av språket, og språkkompetansen styrker forståelsen for hvordan man lærer språk.

Timetall

Timetall oppgitt i 60 minutters enheter

BARNETRINNET

1.–4. årstrinn: 642 timer

5.–7. årstrinn: 312 timer

UNGDOMSTRINNET

8.–10. årstrinn:

Alternativ 1: 335 timer, gjelder for elever som ikke velger fremmedspråk/språklig fordypning

Alternativ 2: 278 timer, gjelder for elever som velger fremmedspråk/språklig fordypning

STUDIEFORBEREDENDE UTDANNINGSPROGRAM

Vg1: 103 timer

Utgått

Vg2: 103 timer

Vg3: 103 timer

YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM:

Vg1: 45 timer

Vg2: 45 timer

PÅBYGGING TIL GENERELL STUDIEKOMPETANSE FOR YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM:

Vg3: 219 timer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I samisk som førstespråk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i samisk som førstespråk er å ha evnen til å lytte og tale og kunne vurdere elementene i en sammensatt talesituasjon som er en forutsetning for kommunikasjon med andre både når det gjelder sosialt samvær, arbeidsliv og deltakelse i offentlig liv. Å tale og lytte er grunnleggende menneskelige aktiviteter som i faget samisk som førstespråk blir videreutviklet gjennom systematisk opplæring i ulike muntlige sjangere og aktiviteter.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i samisk som førstespråk er et ansvarsområde i faget, fra den første skriveopplæringen til den videre skriveopplæringen gjennom 13 år. Skriftligheten i samfunnet er økende, ikke minst gjennom utviklingen av digitale kommunikasjonsformer. Kravet til å mestre skriftlig framstilling på ulike områder har blitt større. Skriving er en måte å utvikle og strukturere ideer og tanker på, men det er også en kommunikasjonsform og en metode for å lære.

Å kunne lese i samisk som førstespråk innebærer å utvikle avkodingsferdigheter og gradvis forbedre leseforståelsen. Møte med tekster i ulike sjangere og med ulik vanskegrad vil bidra til å utvikle tekstkompetanse, og hensiktsmessige lesestrategier. Leseforståelse er avhengig av kulturelle referanserammer, samtidig som lesingen utvikler kommunikative ferdigheter og kulturforståelse.

kunne regne i samisk som førstespråk er sammen med språkkompetanse en forutsetning for begrepsutvikling, logisk resonnement og problemløsing. De spesielle samiske måleenheter og regnemetoder er også en naturlig del av dette. I tillegg krever regneferdighet og språkkompetanse forståelse for form,

system og komposisjon. Slik er grunnleggende regneferdigheter til hjelp for utvikling av faglig kompetanse i samisk.

Å kunne bruke digitale verktøy i samisk som førstespråk er nødvendig for å mestre nye tekstformer og uttrykk. Dette åpner for nye læringsarenaer og gir nye muligheter i lese- og skriveopplæringen, i produksjon, komponering og redigering av tekster. I denne sammenheng er det viktig å utvikle evne til kritisk vurdering og bruk av kilder. Digitale verktøy gir nye muligheter til å bruke tradisjonell samisk kunnskap og kan støtte og utvikle kommunikasjonsferdigheter og presentasjonsmåter.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- leke og eksperimentere med språket ved å bruke rim, regler, rytme, lyder og ord
- uttrykke og fortelle sammenhengende om egne følelser, opplevelser og meninger
- samtale om bilder og tegneserier og selv fortelle med bilder
- lytte, gi ros og stille spørsmål når andre forteller og leser

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne språklyder og skrive små og store bokstaver
- samtale om hva ord, setning, punktum og spørsmålstegn er
- dele ord i stavelser
- bruke bokstaver og eksperimentere med ord, i egen håndskrift og på tastatur
- fortelle om retningsprinsippet og samtale om skrivemåter andre steder i verden
- lage dikt og fremføre dem
- finne skjønnlitteratur og faktabøker på biblioteket til egen lesing

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om person og handling i samiske eventyr og fortellinger
- bruke slektskapsbenevninger for nær slekt og fortelle hva gáibmi/gájmme betyr

utgått

- uttrykke seg gjennom dramatisering av sang, joik, regler og eventyr

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om hvordan nærmiljøet kan brukes ved læring av samiske ord og uttrykksmåter
- gjenkjenne noen dialektord i egen dialekt som er like eller forskjellige fra en annen dialekt

Etter 4.årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke ulike muntlige uttrykk alt etter situasjoner
- framføre tekster
- samtale om hvordan språkbruk kan virke i positiv og negativ hensikt
- lytte til, lese og framføre ulike skjønnlitterære tekster ut fra egen interesse og samtale om dem

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese aldersadekvate tekster med flyt, sammenheng og forståelse for innholdet i teksten
- ordne tekster med overskift, innledning og avslutning
- skrive med sammenhengende og funksjonell håndskrift
- gjenkjenne og bruke noen språklige virkemidler i egne tekster
- skrive fortellinger, dikt, brev og sakpreget tekst
- finne stoff til egne skrive- og arbeidsoppgaver på biblioteket og Internett og skape, lagre og gjenhente tekster ved hjelp av digitale verktøy

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke slektskapsbenevnelsene
- samtale om navn fra dyreriket innenfor samiske næringer som reindrift, husdyrhold, fiske og fangst
- samtale om lokale samiske stedsnavn og deres betydning og sammenligne med norske og andre stedsnavn om slike finnes
- bruke tradisjonelle fortellinger i eget arbeid

utgått

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare og vise med eksempler hvordan ord kan avledes
- beskrive språk og språkbruk, ordklasser og deres funksjon
- bruke de viktigste rettskrivningsreglene
- samtale om hva flerspråklighet innebærer

Etter 7. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- opptre i ulike språkroller gjennom rollespill og drama, opplesing, intervju og presentasjoner
- lede et møte
- lytte til andre, uttrykke og grunngi egne standpunkter og vise respekt for andres
- presentere et fagstoff muntlig med eller uten hjelpemidler
- diskutere hvordan språk kan uttrykke og skape holdninger til enkeltindivider og grupper av mennesker
- bruke samiske ord og uttrykk bevisst
- lese lengre skjønnlitterære tekster, barne-og ungdomslitteratur og sakprosatekster og uttrykke forståelse og leseopplevelser
- lese andre urfolks tradisjonelle fortellinger og sammenligne disse med samiske eventyr og fortellinger

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke varierte lesestrategier for å lese ulike typer tekst i ulikt tempo
- utvikle egen tekst fra ide til produkt, og vurdere tekstens utvikling på grunnlag av respons
- presentere egne leseerfaringer fra skjønnlitteratur og fagbøker og bruke disse erfaringene som grunnlag for eget skriftlig arbeid
- vurdere egne og andres tekster
- bruke kilder og oppslagsverk i arbeid med tekster
- skrive sammenhengende med personlig og funksjonell håndskrift
- bruke digitale skriveverktøy i skriveprosesser og i produksjon av interaktive tekster
- benytte biblioteket, samiske oppslagsverk, samiske medier og digitale informasjonskanaler på en målrettet måte

Utkast

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke ord og begreper for vær og føre, og fortelle om merkedager og værtegn
- innhente informasjon i sitt eget lokalmiljø om diiddat/dijda og ordtak og om hvordan de brukes i hverdagen
- bruke ord og begreper knyttet til tradisjonelle arbeidsoppgaver og samtale om hva birgejupmi/bierggim/bïerkenidh er

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hvordan ordavledninger og sammensatte ord blir laget og hvordan tilpasse lånord
- påvise hvordan språket forandrer seg i forhold til situasjon, tid og sted
- skille mellom helsetning og leddsetning, og bruke ulike setningskonstruksjoner
- strukturere tekst etter tidsrekkefølge og tema og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt
- gjøre rede for hvordan majoritetsspråkene har påvirket og fortsatt påvirker det samiske språket
- beskrive egenarter i egen dialekt i forhold til skriftspråket
- fortelle om språkområdene i Sápmi/Sábme/Saepmie

Etter 10. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- fortelle om ulike kommunikasjonsformer og hvordan språklige og kulturelle variasjoner påvirker kommunikasjonen
- diskutere språkrøkt
- lede og referere fra møter og diskusjoner, uttrykke egne meninger og vurdere hva som er saklig argumentasjon
- drøfte og forklare flerspråklighet og flerkulturell tilhørighet
- gjennomføre enkle foredrag, presentasjoner, tolkende opplesing, rollespill og dramatisering, tilpasset ulike mottakere
- vurdere egne og andres muntlige fremføringer
- fortelle om bøker og forfattere ut fra egen interesse og argumentere for sitt bokvalg
- lese og sammenligne samisk og andre urfolks litteratur
- vurdere virkemidler i reklame og underholdingsmedier og reflektere over hvilken påvirkning de har

Utkast

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- formidle egne leseerfaringer og leseopplevelser basert på tolkning og refleksjon
- gjenkjenne ulike språklige virkemidler og bruke dem i egne tekster
- planlegge og fullføre et skriftlig prosjekt fra ide til ferdig produkt og vurdere egen tekst og egen skriveutvikling ved hjelp av kunnskap om språk og tekst
- uttrykke seg presist og med et variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster
- bruke tekstbehandlingsverktøy til arkivering og systematisering av eget arbeid
- bruke tekster hentet fra bibliotek, Internett og massemedier på en kritisk måte, drøfte tekstene og referere til benyttede kilder
- lese og skrive tekster i ulike sjangere, både skjønnlitterære- og sakspreget
- gjøre rede for hovedperiodene i samisk litteraturhistorie og fortelle om forfattere og klassikere i samisk litteratur
- presentere resultat av fordypning i et selvvalgt emne

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- sammenligne tradisjonelle samiske tekster med moderne tekster
- bruke ord, begrep og uttrykksmåter som har tilknytning til natur
- sammenligne samiske ordtak med norske ordtak

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beherske rettskriving og ortografi og vanlige tekstdelingsmetoder
- forklare ordklasser, bøyningslære, ordavledninger og grunnprinsippene i setningslæren i arbeid med språk og tekster
- drøfte hvordan språkrøkt og språkutvikling kan ivaretas
- identifisere de samiske språkene og fortelle om likheter og forskjeller mellom dem og fortelle om den finskugriske språkfamilie
- gjøre rede for rettigheter i forbindelse med samisk språk

Utgått

Etter Vg1 studieforberedende utdanningsprogram og Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- mestre ulike muntlige roller i gruppesamtaler, foredrag, dramatiseringer, presentasjoner og fremføringer som aktør og tilhører
- forklare hva som påvirker kommunikasjon, både faktorer som fremmer og hemmer kommunikasjon
- bruke fagkunnskap fra programfag i faglig kommunikasjon
- tolke fra norsk til samisk fra hverdagslige situasjoner
- diskutere begrepene morsmål, tospråklighet og funksjonell tospråklighet på grunnlag av egen språksituasjon og egne erfaringer og vurdere egne språkferdigheter i flere språk og i forskjellige språksammenhenger
- diskutere språklige og estetiske virkemidler i litteratur, TV-serier og eventyr og sammenligne med hverandre

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese tekster og samtale med andre om hva man har lest
- beherske rettskrivningsreglene i arbeid med egne tekster
- mestre ulike skriverroller i skolens offenlighet og i samfunns- og arbeidsliv
- oversette egenproduserte tekster fra norsk til samisk
- skrive kreative tekster i ulike sjangere
- bruke digitale verktøy i systematisering og arkivering av tekster og presentasjon og publisering av eget arbeid
- bruke et bredt spekter av språklige virkemidler i egen skriving, både i skjønnlitteratur og sakprosa*
- lese og analysere et representativt utvalg av tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden etter 1995 *

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hvordan fortellinger, ordspråk, diiddat og nárrideapmi brukes i barneoppdragelsen
- gjøre rede for ulike eventyrvarianter og eksempler på spor av kulturutveksling i eventyrene

Utgått

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare hvordan nye ord og termer i samisk utvikles og om bruk og tilpasning av lånord
- bruke ord og uttrykk knyttet til tradisjonelt og moderne yrkesliv og foreslå og vurdere nye termer
- forklare grammatiske særtrekk ved samisk språk og sammenligne med andre språk og forklare hvilke konsekvenser dette får i oversettingsarbeid*
- identifisere variasjoner innenfor de samiske språkene*
- bruke ord og uttrykk knyttet til tradisjonelt og moderne yrkesliv, foreslå og vurdere nye termer

Etter Vg2 studieforberedende utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke fagkunnskap fra egne programfag i foredrag og diskusjoner om skole, samfunn og arbeidsliv
- vurdere og gi tilbakemelding på egne og andres muntlige presentasjoner
- tolke saker som angår skolen fra norsk til samisk
- analysere og gjøre rede for kommunikasjonsmåter og kommunikasjonsstrategier i samiske samfunn før og nå
- sammenligne samiske og andre urfolks tekster og vurdere tekstenes betydning for kultur- og identitetsutvikling
- samtale om hovedperiodene i samisk litteraturhistorie og sammenligne med nordisk litteraturhistorie

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese enkle tekster på de andre samiske språkene
- lese tekster skrevet i eldre ortografi og sammenligne med dagens ortografi
- analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp og verdier de representerer
- velge passende sjanger, virkemidler og språkbruk ved produksjon av tekst
- beskrive og vurdere egne lese-og skrivestrategier
- lese og analysere et representativt utvalg av litteratur og tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden før 1965

Utkast

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for joiketradisjonen og joikens status, verdi og situasjon før og nå
- sammenligne samisk og norsk sang- og salmetradisjon

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for samisk språkhistorie
- diskutere hvordan språkets status i samfunnet har påvirket samenes språkkunnskaper, tospråklighet og selvfølelse
- vurdere Samelovens språkregler og Sametingets opprettelse i forhold til språksituasjon og tospråklighet
- drøfte hvordan skole, samfunn og arbeidsliv kan støtte opp om tospråklighet
- bruke setningsanalyse og fagtermer i beskrivelse av språk

Etter Vg3 studieforberedende utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- tolke og bruke kunnskap om tolking i praktiske tolkesituasjoner
- samtale om kommunikasjonsmåter i ulike kulturer
- sammenligne og vurdere samiske og andre urfolks fiktive tekster og sakstekster i en kulturell kontekst

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjennomføre og presentere en selvvalgt fordypningsoppgave med språklig, litterært eller annet samisk emne
- undersøke ideologier i tekster og vurdere kilder og media
- oversette og tilpasse andres tekster fra norsk til samisk
- skrive fagtekster etter vanlige normer for fagskriving
- skrive klart disponerte tekster med tydelig fokus og saklig argumentasjon
- lese og analysere et representativt utvalg av litteratur og tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden 1965 - 1995 og diskutere hvordan periodens samfunnsmessige og kulturelle trekk gjenspeiles i tekstene

Utgått

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for samisk fortellertradisjon
- fortelle eventyr ved å bruke elementer fra samisk fortellertradisjon
- sammenligne samiske eventyr med andre urfolks eventyr og eventyr fra andre kulturer

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte og lese tekster fra de andre samiske språkene og samtale om likheter og ulikheter
- sammenligne hovedlinjene i samisk språkhistorie med de nordiske språkenes historie
- vurdere de samiske språkenes stilling i samfunnet og sammenligne med språksituasjonen til andre urfolk
- diskutere sider ved samisk språkpolitikk og kulturutvikling
- gjøre rede for forholdet mellom muntlig og skriftlig språk

Etter Vg3 påbygging til generell studiekompetanse

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke fagkunnskap fra egne programfag i foredrag og diskusjoner om skole, samfunn og arbeidsliv
- vurdere og gi tilbakemelding på egne og andres muntlige presentasjoner
- analysere og gjøre rede for kommunikasjonsmåter og kommunikasjonsstrategier i samiske samfunn før og nå
- samtale om kommunikasjonsmåter i ulike kulturer
- tolke og bruke kunnskap om tolking i praktiske tolkesituasjoner
- samtale om hovedperiodene i samisk litteraturhistorie og sammenligne med nordisk litteraturhistorie
- sammenligne samiske og andre urfolks tekster og vurdere tekstenes betydning for kultur- og identitetsutvikling
- sammenligne og vurdere samiske og andre urfolks fiktive tekster og sakstekster i en kulturell kontekst

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

utgått

- bruke et bredt spekter av språklige virkemidler i egen skriving, både i skjønnlitteratur og sakprosa
- velge passende sjanger, virkemidler og språkbruk ved produksjon av tekst
- lese enkle tekster på de andre samiske språkene
- lese tekster skrevet i eldre ortografi og sammenligne med dagens ortografi
- beskrive og vurdere egne lese-og skrivestrategier
- gjennomføre og presentere en selvvalgt fordypningsoppgave med språklig, litterært eller annet samisk emne
- undersøke ideologier i tekster og vurdere kilder og media
- oversette og tilpasse andres tekster fra norsk til samisk
- skrive fagtekster etter vanlige normer for fagskriving
- skrive klart disponerte tekster med tydelig fokus og saklig argumentasjon
- lese og analysere et representativt utvalg av litteratur og tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden før 1965
- lese og analysere et representativt utvalg av tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden 1965 - 1995 og diskutere hvordan periodens samfunnsmessige og kulturelle trekk gjenspeiles i tekstene
- lese og analysere et representativt utvalg av tekster, skjønnlitteratur og sakprosa, knyttet til perioden etter 1995

Tradisjonell kunnskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for joiketradisjonen og joikens status og situasjon i dagens samfunn
- sammenligne samisk og norsk sang- og salmetradisjon
- gjøre rede for samisk fortellertradisjon
- fortelle eventyr ved å bruke elementer fra samisk fortellertradisjon
- sammenligne samiske eventyr med andre urfolks eventyr og eventyr fra andre kulturer

Språket i bruk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare grammatiske særtrekk ved samisk språk og sammenligne med andre språk og forklare hvilke konsekvenser dette får i oversettingsarbeid
- bruke setningsanalyse og fagtermer i beskrivelse av språk
- gjøre rede for forholdet mellom muntlig og skriftlig språk
- identifisere variasjoner innenfor de samiske språkene
- lytte og lese tekster fra de andre samiske språkene og samtale om likheter og ulikheter

utgått

- gjøre rede for samisk språkhistorie og sammenligne hovedlinjene i samisk språkhistorie med de nordiske språkenes historie
- diskutere hvordan språkets status i samfunnet har påvirket samenes språkkunnskaper, tospråklighet og selvfølelse og hvordan skole, samfunn og arbeidsliv kan støtte opp om tospråklighet
- vurdere Samelovens språkregler og Sametingets opprettelse i forhold til språksituasjon og tospråklighet
- diskutere sider ved samisk språkpolitikk og kulturutvikling
- sammenligne samisk språksituasjon med språksituasjonen til andre urfolk

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Årstrinn	**Ordning**
10. årstrinn	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i samisk 1 skriftlig og én i samisk 1 muntlig.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i samisk 1 skriftlig og én i samisk 1 muntlig..
Vg3 studieforberedende utdanningsprogram Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i samisk 1 skriftlig og én i samisk 1 muntlig.

Der faget går over flere år, skal det bare gis standpunktvurdering på det øverste nivået som eleven har i faget.

Eksamen for elever

Årstrinn	**Ordning**
10. årstrinn	Elevene kan trekkes ut til én skriftlig eksamen i samisk 1. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen i samisk 1. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eksamen i samisk 1. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen i samisk 1. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 studieforberedende	Elevene skal opp til skriftlig eksamen i samisk 1. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Elevene kan i tillegg trekkes ut til muntlig eksamen i samisk 1.

Utgått

utdanningsprogram Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister

Årstrinn	**Ordning**
10. årstrinn	Se gjeldende ordning for grunnskoleopplæring for voksne.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Privatistene skal opp til skriftlig og muntlig eksamen samisk 1. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 studieforberedende utdanningsprogram Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen på Vg3-nivå i samisk 1. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. I tillegg skal de opp til eksamen i samisk muntlig. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskriften til opplæringsloven.

utgått